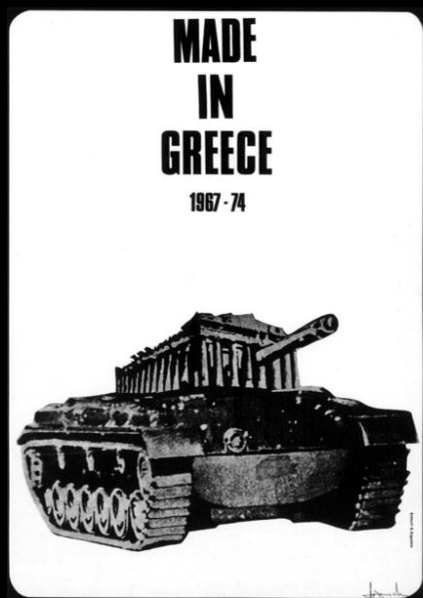

Από τον «Εθνικό Διχασμό» και το 1922 στο πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967

Μέρος Α΄

Μια παρουσίαση από τη Μερόπη Τσιμίλλη
στο Καφενείο της Πέμπτης

Πέμπτη, 16 Μαΐου 2024, 7:30 μμ

Στα γραφεία της Σοσιαλιστικής Έκφρασης, Ρήγα Φεραίου 25^Α, 1087 Λευκωσία
και μέσω ZOOM και ΦΒ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν από 3 χρόνια, στο Καφενείο της Πέμπτης στις 22 Απριλίου 2021, είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε την πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίαση του αγαπητού μας Τάκη Χατζηδημητρίου με τίτλο «Η 21^η Απριλίου και η σημασία της», και αξίζει να την βρείτε στην ιστοσελίδα μας και να την παρακολουθήσετε.

Επέλεξα να μην υπεισέλθω στη σημασία της 21^{ης} Απριλίου, στην εφταετία που ακολούθησε και την πολύπλευρη καταστροφή που επέφερε – τα είπε όλα ο Τάκης Χατζηδημητρίου. Γιαυτό και η παρουσίασή μου τελειώνει στις 21 Απριλίου 1967. Στην παρουσίασή του ο Τάκης τεκμηρίωσε ότι η 21^η του Απρίλη ήταν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα της αδυναμίας της Ελλάδας να ανακάμψει από τη χυδαιότητα του εμφυλίου πολέμου και την κυριαρχία της Δεξιάς με τη στήριξη της Δύσης.

Όπως δηλώνει ο τίτλος της παρουσίασης, η οποία θα γίνει σε δύο μέρη, ξεκινώ την αφήγηση πενήντα χρόνια πριν το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου του 1967, αρκετά πιο πριν από τον Εμφύλιο. Προφανώς, αυτή η αφήγηση, δεν θα ήταν δυνατό να καλύψει 50 χρόνια. Είναι ένα τεράστιο θέμα, για το οποίο γράφτηκαν χιλιάδες σελίδες. Ούτε είναι δυνατόν να καλύψει, ούτε και να ακουμπήσει ακόμα, το διεθνές πλαίσιο.

Γιατί επέλεξα να επιχειρήσω μια τέτοια μακρά αναδρομή; Γιατί είναι κοινός τόπος ότι κανένα ιστορικό γεγονός δεν αρχίζει τη στιγμή που εμφανίζεται. Κυρίως όμως, διότι αναδεικνύει την απουσία συνειδητοποίησης των κινδύνων που επέρχονταν για τον λαό και τη δημοκρατία, καθώς και την ατιμωρησία των ενόχων. Αυτό μας συνδέει και με το σήμερα, όπου επίσης, ενώ από πολλά χρόνια κρούεται ο κώδωνας του κινδύνου, ανά το παγκόσμιο, υπάρχει ανοχή και εφησυχασμός.

Η αφήγηση που θα επιχειρήσω, μαζί με μια ιστορική διαδοχή γεγονότων, επιλέγει και εστιάζεται σε κάποια από αυτά, τα οποία θεωρώ σημαδιακά.

Ο «Εθνικός Διχασμός» ως όρος είναι ένα χρονικό ιστορικό ορόσημο και μόνο υπό αυτή την έννοια αναφέρομαι σε αυτόν, καθώς, στην πραγματικότητα, ο διχασμός είναι σύμφυτος με την πορεία του ελληνικού κράτους και τις εξαρτήσεις του, από την ίδρυσή του, ακόμα και από την έναρξη της επανάστασης του 21 και κατά τη διάρκειά της.

Να σημειώσουμε ότι στα 50 αυτά χρόνια για τα οποία θα μιλήσουμε υπήρξαν 80 Κυβερνήσεις!

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, νικητής τριών διαδοχικών εκλογικών αναμετρήσεων (1910, 1912, 1915), καθιερώθηκε ως ο αρχηγός του "ανορθωτικού κινήματος" πραγματοποιώντας μια σειρά μεταρρυθμίσεων και αλλαγών που συγχρόνισαν, σε κάποιο βαθμό, την Ελλάδα με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη.

Την από τότε πορεία μέχρι το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου θα την χωρίσω στις εξής περιόδους:

- Από τον «Εθνικό Διχασμό» στη Μικρασιατική Καταστροφή, μέχρι τη Δικτατορία του Μεταξά
- Δικτατορία Μεταξά
- Κατοχή (μέχρι την απελευθέρωση)

Μέρος Α΄

- Δεκεμβριανά και Εμφύλιος
- Μετεμφυλιακό κράτος μέχρι τον Ανένδοτο Αγώνα
- Από την εκλογή Γεωργίου Παπανδρέου στην Αποστασία και, από εκεί, στην 21^η Απριλίου 1967

Μέρος Β΄

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΧΑΣΜΟ» ΣΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ, ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

**Από 1910 μέχρι τον Μεταξά: 11 Βουλευτικές εκλογές, 43 Κυβερνήσεις,
2 δημοψηφίσματα, δικτατορίες, κινήματα**

1. Νοέμβριος 1910	Μάρτιος και Μάιος 1915: Παραίτηση Βενιζέλου - «Εθνικός Διχασμός»
2. Μάρτιος 1912	27 Σεπτεμβρίου 1916 – 14 Ιουνίου 1917: Κυβέρνηση Εθνικής Αμύνης - Επαναστατική κυβέρνηση που έλεγχε τη βόρεια Ελλάδα και την Κρήτη
3. Μάιος 1915	1922: Μικρασιατική Καταστροφή
4. Δεκέμβριος 1915	11 Σεπτεμβρίου 1922: Λόγω της Μικρασιατικής Καταστροφής, Κίνημα του Στρατού και Ναυτικού στη Χίο και τη Λέσβο - Επαναστατική Επιτροπή
5. Νοέμβριος 1920	Στις 25 Μαρτίου 1924 με Ψήφισμα της Δ΄ Σ. Συνέλευσης κηρύσσεται έκπτωτη η βασιλική Δυναστεία, εγκαθιδρύεται η αβασίλευτη Δημοκρατία και προκηρύσσεται Δημοψήφισμα (13 Απριλίου 1924) που την επικυρώνει
6. Δεκέμβριος 1923	4 Ιανουαρίου – 19 Ιουλίου 1926 : Δικτατορία του Θεόδωρου Πάγκαλου
7. Νοέμβριος 1926	- 1 Μαρτίου 1935: Κίνημα - Αποτυχημένο πραξικόπημα βενιζελικών για αποφυγή της διαφαινόμενης επαναφοράς της μοναρχίας - 10 Οκτωβρίου 1935: Πραξικόπημα Επαναστατικής Επιτροπής (Παπάγος, Οικονόμου, Ρέππας) - Δημοψήφισμα στις 3 Νοεμβρίου 1935 καταργεί την αβασίλευτη Δημοκρατία, 25 Νοεμβρίου επιστρέφει ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄
8. Αύγουστος 1928	
9. Σεπτέμβριος 1932	
10. Μάρτιος 1933	
11. Ιανουάριος 1936	Στις 4 Αυγούστου 1936 ο Μεταξάς εγκαθιδρύει δικτατορία

«Εθνικός Διχασμός»

Στις 21 προς 22 Φεβρουαρίου 1915 ο Βενιζέλος, διαφωνώντας με την «ουδετερότητα» στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο που απαιτούσε το Παλάτι (μαζί και το φιλομοναρχικό Κόμμα Εθνικοφρόνων) και προκρίνοντας τη συμμαχία με την Αντάντ, υπέβαλε την παραίτησή του. Με τις εκλογές του Μαΐου του 1915 επανέρχεται, αλλά η διαφωνία με το Παλάτι συνεχίζεται δριμύτερη και ο Βενιζέλος παραιτείται ξανά τον Οκτώβριο του 1915, γεγονός που σηματοδοτεί την αρχή του «Εθνικού Διχασμού» *(το βαθύ χάσμα στην Ελληνική κοινωνία ουσιαστικά δεν τελείωσε, τουλάχιστον μέχρι το 1974)*.

Οι κυβερνήσεις που ακολουθούν είναι ανδρείκελα του παλατιού. Σφοδρή τρομοκρατία εξαπολύεται εναντίον των βενιζελικών. Ο Βενιζέλος συγκροτεί στις 27 Σεπτεμβρίου 1916 επαναστατική κυβέρνηση - Κυβέρνησις Εθνικής Αμύνης - που έλεγχε τη βόρεια Ελλάδα και την Κρήτη. Τον Ιούνιο 1917 ο Βενιζέλος κερδίζει τις εκλογές, γίνεται πρωθυπουργός ολόκληρης τώρα της χώρας, μπαίνει στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ, και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος παραιτείται αφήνοντας στον θρόνο τον γιο του Αλέξανδρο.

Ο Βενιζέλος όμως ηττάται στις εκλογές του 2020 και ο Κωνσταντίνος επανέρχεται στον θρόνο. Εξ αιτίας της επιστροφής του, οι ως τότε σύμμαχοι έπαψαν να υποστηρίζουν την Ελλάδα στρατιωτικά και διπλωματικά.

1919-1922: Πόλεμος της Μ. Ασίας ή Ελληνοτουρκικός Πόλεμος ή Μικρασιατική Εκστρατεία

Στις 10 Αυγούστου 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, η οποία καθόριζε τους όρους ειρήνης των Συμμάχων με την ηττημένη Οθωμανική αυτοκρατορία, της οποίας οι δυνάμεις της Αντάντ διεκδικούσαν περιοχές. Ο Σουλτάνος δέχθηκε τη συνθήκη, αλλά οι Νεότουρκοι, με επικεφαλής τον Ατατούρκ δεν την αναγνώρισαν, ενώ ήδη βρίσκονταν σε ανταρτοπόλεμο με την Αντάντ και τους Έλληνες συμμάχους της.

Η Ελλάδα διεκδικούσε την περιοχή της Σμύρνης και, μάλιστα, από τις 2 Μαΐου του 1919, με το «όραμα» της Μεγάλης Ιδέας, και προσδοκώντας την επικείμενη συνθήκη ειρήνης επί των ηττημένων Τούρκων, έστειλε ελληνικά στρατεύματα στη Σμύρνη, αναλαμβάνοντας τη διοίκησή της για πέντε χρόνια, μετά τα οποία οι κάτοικοι της θα αποφάσιζαν αν θα ενωνόταν με την Ελλάδα. Στη συνέχεια, έστειλε και άλλα στρατεύματα, το καλοκαίρι του 1920, για να προελάσουν και σε εδάφη έξω από τη ζώνη της Σμύρνης.

Για την Τουρκία ήταν μέρος του πολέμου για την ανεξαρτησία από Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, και Ελλάδα, όπως και εναντίον του Σουλτάνου και των πιστών σε αυτό οθωμανικών στρατευμάτων.

Στο μεταξύ, και ενώ στην Τουρκία ο Μουσταφά Κεμάλ εδραιωνόταν όλο και πιο γερά και ο τουρκικός στρατός ενδυναμωνόταν, στην Ελλάδα η κοινή γνώμη είχε αρχίσει να στρέφεται εναντίον του Βενιζέλου και στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 δεν εξελέγη ούτε καν βουλευτής, πράγμα που οδήγησε και στην αποδυνάμωση του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία, ο οποίος βασιζόταν κυρίως σε βενιζελικούς αξιωματικούς. Παράλληλα η άνοδος του «φιλογερμανού» Κωνσταντίνου στον θρόνο έδωσε στις ήδη διστακτικές μεγάλες δυνάμεις το πρόσχημα να απαγκιστρωθούν πλήρως από τη μικρασιατική εκστρατεία.

Μικρασιατική Καταστροφή - το τέλος (;) της Μεγάλης Ιδέας

Τα αίτια της Μικρασιατικής Καταστροφής είναι πολλά και αλληλοσυνδεόμενα.

Βασικό ήταν το γενικευμένο κλίμα διχόνοιας που είχε αφήσει στην Ελληνική κοινωνία ο «Εθνικός Διχασμός» και η πολιτική αστάθεια που δημιούργησε, παράλληλα με τη αποδυνάμωση του στρατού που αναφέρθηκε πιο πριν.

Ήταν επίσης η έπαρση των ελληνικών κυβερνήσεων και μεγάλου μέρος των Ελλήνων και, συναφώς, η γενικότερη υποτίμηση των Τούρκων, μετά τις νίκες των Βαλκανικών Πολέμων και του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και ο μεγαλοϊδεατισμός που εκτράφηκε. Ούτε τα έξοδα της εκστρατείας, αλλά ούτε και την απομόνωση της χώρας από τους συμμάχους της, της Αντάντ, δεν πήραν στα σοβαρά. Και ούτε τον Κεμάλ Ατατούρκ που ηγείτο ενός πολέμου ανεξαρτησίας, μιας επανάστασης των Νεοτούρκων ενάντια στο Σουλτάνο και τις ξένες εξαρτήσεις και την εκμετάλλευση.

Μαζί με αυτά, η απόφαση να προελάσουν ελληνικά στρατεύματα σε εδάφη έξω από τη ζώνη της Σμύρνης, προς τον Σαγγάριο και την Άγκυρα, ήταν εκ προοιμίου καταστροφική.

Το 1922 τα τουρκικά στρατεύματα άρχισαν την αντεπίθεση, συνέτριψαν τα ελληνικά στρατεύματα, έγιναν σφαγές, εκδιώχθηκε ο ελληνικός πληθυσμός και με τη Συνθήκη της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1923), με την οποία καταργήθηκε η Συνθήκη των Σεβρών, καθορίστηκαν τα νέα εδάφη του ελληνικού και του τουρκικού κράτους και αποφασίστηκε και η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ των δύο χωρών που, μαζί με την καταστροφή, ξεσπίτωσε 1.650.000 Έλληνες και 570.000 Τούρκους. *(Αξίζει κάποια στιγμή να αφιερώσουμε ένα Καφενείο της Πέμπτης στους Τούρκους που εκδιώχθηκαν, και ιδιαίτερα στους Τουρκοκρητικούς, που η κυρίαρχη ιστορία επιλέγει βολικά να αγνοεί ως εάν δεν ήταν και εκείνοι πρόσφυγες).*

Εναλλαγές κυβερνήσεων (16) από τον «Εθνικό Διχασμό» μέχρι την ήττα του 1922 (7 χρόνια)

10 Αυγούστου 1915 – 24 Σεπτεμβρίου 1915, Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου

Είχε παραιτηθεί τον Φεβρουάριο 1915 και ξανά τον Οκτώβριο 2015 – ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ

24 Σεπτεμβρίου 1915 – 25 Οκτωβρίου 1915, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη

25 Οκτωβρίου 1915 – 9 Ιουνίου 1916, Κυβέρνηση Στέφανου Σκουλούδη, μετά από βουλευτικές εκλογές

9 Ιουνίου 1916 – 3 Σεπτεμβρίου 1916, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη

3 Σεπτεμβρίου 1916 – 27 Σεπτεμβρίου 1916, Κυβέρνηση Νικολάου Καλογερόπουλου

27 Σεπτεμβρίου 1916 – 14 Ιουνίου 1917, Κυβέρνηση Εθνικής Αμύνης - Επαναστατική κυβέρνηση

27 Σεπτεμβρίου 1916 – 21 Απριλίου 1917, Κυβέρνηση Σπυρίδωνα Λάμπρου

21 Απριλίου 1917 – 14 Ιουνίου 1917, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη

14 Ιουνίου 1917 – 4 Νοεμβρίου 1920, Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου/**Παραίτηση Βασ.Κωνσταντίνου**

1917: Οκτωβριανή Επανάσταση

Νοέμβριος 1918: Ίδρυση ΣΕΚΕ

10 Αυγούστου 1920: υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών

4 Νοεμβρίου 1920 – 24 Ιανουαρίου 1921, Κυβέρνηση Δημητρίου Ράλλη, μετά από βουλευτικές εκλογές

24 Ιανουαρίου 1921 – 26 Μαρτίου 1921, Κυβέρνηση Νικολάου Καλογερόπουλου

26 Μαρτίου 1921 – 2 Μαρτίου 1922, Κυβέρνηση Δημητρίου Γούναρη

2 Μαρτίου 1922 – 3 Μαΐου 1922, Κυβέρνηση Δημητρίου Γούναρη

3 Μαΐου 1922 – 9 Μαΐου 1922, Κυβέρνηση Νικολάου Στράτου

9 Μαΐου 1922 – 28 Αυγούστου 1922, Κυβέρνηση Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη

28 Αυγούστου 1922 – 16 Σεπτεμβρίου 1922, Κυβέρνηση Νικολάου Τριανταφυλλάκου

11 Σεπτεμβρίου 1922: Κίνημα του Στρατού και του Ναυτικού - Επαναστατική Επιτροπή

Μικρασιατική καταστροφή

Πυρπόληση Σμύρνης

Οι πρόσφυγες, διωγμένοι από τους Τούρκους ως Έλληνες, φτάνουν στην Ελλάδα ως "τουρκόσποροι". Διαμένουν σε άθλιες συνθήκες και προπηλακίζονται παντοιοτρόπως.

Η πρώτη επαφή τους με τη μητέρα πατρίδα ήταν ο στρατωνισμός τους κάτω από άθλιες συνθήκες στο λοιμοκαθαρτήριο του Κερατσινίου και στο Καραμπουρνού της Θεσσαλονίκης. Οι ασθένειες και τα ψυχικά τραύματα κατέβαλαν τους ταλαιπωρημένους και υποσιτισμένους πρόσφυγες. Περίπου το 20% από αυτούς πέθαναν κατά τον πρώτο χρόνο της εγκατάστασής τους στην Ελλάδα.

**Νέα Κοκκινιά, Δραπετσώνα,
Κερατσίνι, Βύρωνας, Ταύρος,
Νέα Ιωνία, Νέα Φιλαδέλφεια,
Περιστέρι, Καλλιθέα...**

Τι συνέβη και αυτός ο «αλύτρωτος ελληνισμός» – για τον οποίο, σύμφωνα με τα αστικές ερμηνείες, κηρύχθηκε απελευθερωτικός πόλεμος – μετατράπηκε σε πληθυσμό «τουρκόσπορων»; διερωτάται σε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο του ο Λάμπρος Τζίμας, συνεργάτης του Τμήματος Ιστορίας του ΚΚΕ. Αντιγράφω από το άρθρο ενδεικτικά:

«Η πραγματική αιτία του ρατσισμού ήταν η θέληση της αστικής τάξης να εκμεταλλευτεί προς όφελός της την τραγωδία των προσφύγων. Οι εξαθλιωμένες μάζες, με τις αυξημένες ανάγκες επιβίωσης, προσέτρεξαν για εργασία χωρίς να θέτουν όρους. Οι εργοδότες, επιδιώκοντας την αποκόμιση του

μέγιστου ποσοστού κέρδους, βρήκαν την ευκαιρία σχεδόν αμέσως μετά την είσοδο των προσφύγων στην αγορά εργασίας να ρίξουν τους μισθούς από 10% έως και 30% κατά περίπτωση. Παράλληλα η ελληνική κυβέρνηση ανέστειλε τον Νόμο 2112/1920, που προέβλεπε την αποζημίωση σε περίπτωση απόλυσης, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στους εργοδότες να δημιουργήσουν μια ρευστή αγορά εργασίας, στην οποία θα επικρατούσε πρωτοφανής ανταγωνισμός για τα ελληνικά δεδομένα. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με την απογραφή του 1928 το 54,82% των αρρένων προσφύγων απασχολούνταν στη βιομηχανία και στη βιοτεχνία. Η ευαλωτότητα αυτού του εργατικού δυναμικού καθιστούσε την εργασία του ασταθή και επισφαλή. Σύμφωνα με την Κοινωνία των Εθνών, πολλοί πρόσφυγες μπορεί να άλλαζαν επάγγελμα ακόμα και 6 φορές τον χρόνο».

«Χιλιάδες είναι οι εργάτες, εργάτριες και τα παιδιά που αργοπεθαίνουν μέσα στα εργοστάσια – φυλακές των Ποδαράδων» γράφει ο «Ριζοσπάστης» το 1934 [αναφέρεται στα εργοστάσια βυρσοδεψίας]. Καθώς μάλιστα μεγάλο μέρος των προσφύγων ήταν χήρες και ανήλικα παιδιά, που αμείβονταν με ακόμα πιο εξευτελιστικά μεροκάματα, τα υπερκέρδη των επιχειρηματιών που τους εκμεταλλεύονταν κατά κόρον, ιδιαίτερα στην κλωστοϋφαντουργία, αυγάτιζαν ακόμα περισσότερο.

Αλλά και στην ύπαιθρο η διαίρεση ανάμεσα σε γηγενείς και πρόσφυγες αγρότες απέτρεπε τη δυνατότητα για κοινούς αγώνες για τη βελτίωση της ζωής τους.

Η αντιβενιζελική αστική παράταξη έριξε πρώτη το ανάθεμα στον «προσφυγόκοσμο». Οι εφημερίδες που έλεγχαν, αρθρογραφούσαν εξαπολύοντας κάθε λογής κατηγορίες. Το 1928 η «Καθημερινή» έγραφε: «Δεν τους θέλομεν ούτε ως ψηφοφόρους, ούτε ως εκλογείς, ούτε ως εκλέξιμους, ούτε ως πολίτας δικαιουμένους να κυβερνούν την Ελλάδα», ενώ παράλληλα μιλούσε για «Τουρκόσπορους».

Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκαν οι λεγόμενες «ομάδες αυτοάμυνας» των γηγενών, που στρέφονταν εναντίον των προσφύγων και τους τρομοκρατούσαν.

Τον Νοέμβριο του 1918, ένα χρόνο μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, ιδρύθηκε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (ΣΕΚΕ), το πρώτο οργανωμένο κόμμα στο χώρο της ελληνικής Αριστεράς. Το ΣΕΚΕ μετονομάστηκε τον Νοέμβριο του 1924 σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας - ΚΚΕ.

Το ΚΚΕ κατέβαλε ουσιαστικές προσπάθειες για να ενταχθούν οι πρόσφυγες στην ελληνική κοινωνία και κυρίως στο εργατικό – λαϊκό κίνημα. «Η Ελλάδα δεν διαιρείται σε ντόπιους και πρόσφυγες. Η Ελλάδα διαιρείται σε πλούσιους και φτωχούς, σε ανθρώπους που δεν δουλεύουν και ζουν και σε ανθρώπους που ολημερίς και ολονυχτίς δουλεύουν και δεν μπορούν να ζήσουν», έγραφε ο Ριζοσπάστης το 1926.

Οι προσφυγικές μάζες, μέσα στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης στα παραπήγματα, και εξουθενωμένες από τη στυγνή εκμετάλλευση και την πολιτική όλων των κυβερνήσεων της 10ετίας του '20, αλλά και όλων -πλην ΚΚΕ- κομμάτων που στήριζαν και κάλυπταν την ασύδοτη δράση του κεφαλαίου, καθώς και από την οικονομική κρίση του '29-'33, απόκτησαν με την πάροδο του χρόνου ταξική συνείδηση και αποτέλεσαν μια μεγάλη κοινωνική βάση διαμόρφωσης ενός προλεταριάτου. Οργανώθηκαν στα συνδικάτα καθώς και στο ΚΚΕ, το οποίο και ατσαλώθηκε με την ένταξη και την αφοσίωσή τους. Συνέβαλαν στους νέους μεγάλους εργατικούς αγώνες και στο να γίνουν οι προσφυγογειτονιές της Αθήνας κάστρα της ΕΑΜικής Αντίστασης και αργότερα αιμοδότες του Δημοκρατικού Στρατού.

Οι προσφυγογειτονιές, που σημείωσα πιο πάνω με κόκκινο, παρέμειναν «κόκκινες».

Το πολιτικό σκηνικό

Η μικρασιατική εκστρατεία και η εξ αυτής μικρασιατική καταστροφή επέτειναν τη σύγκρουση μεταξύ Βενιζέλου – κόμματος των Φιλελευθέρων και Παλατιού - φιλομοναρχικού Κόμματος Εθνικοφρόνων. Το βαθύ χάσμα στην ελληνική κοινωνία άγγιξε και το στράτευμα, και εκφράστηκε με μια διαδοχή απαντών και εναλλασσόμενων κυβερνήσεων στα χρόνια του μεσοπολέμου.

Το σκηνικό την εποχή του Μεσοπολέμου επηρεάζεται και από την άνοδο πλείστων εθνικοσοσιαλιστικών κινημάτων και καθεστώτων στην Ευρώπη, υπό το πρόσχημα της εθνικής συντήρησης και ενότητας.

Εναλλαγές κυβερνήσεων (23) από το Κίνημα του 1922 μέχρι τον Μεταξά (14 χρόνια)

- 16 Σεπτεμβρίου 1922 – 17 Σεπτεμβρίου 1922, Κυβέρνηση Αναστασίου Χαραλάμπη } *Διορισμένες από το Κίνημα της 11ης Σεπτεμβρίου 1922*
17 Σεπτεμβρίου 1922 – 14 Νοεμβρίου 1922, Κυβέρνηση Σωτηρίου Κροκιδά
14 Νοεμβρίου 1922 – 11 Ιανουαρίου 1924, Κυβέρνηση Στυλιανού Γονατά
11 Ιανουαρίου 1924 – 6 Φεβρουαρίου 1924, Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου **μετά από εκλογές**
6 Φεβρουαρίου 1924 – 12 Μαρτίου 1924, Κυβέρνηση Γεωργίου Καφαντάρη
12 Μαρτίου 1924 – 24 Ιουλίου 1924, Δημοκρατική Ένωση, Κυβέρνηση Αλεξάνδρου Παπαναστασίου
25 Μαρτίου 1924: έκπτωτη η Βασιλεία, εγκαθιδρύεται η αβασίλευτη Δημοκρατία
24 Ιουλίου 1924 – 7 Οκτωβρίου 1924, Κόμμα Φιλελευθέρων, Κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη
7 Οκτωβρίου 1924 – 26 Ιουνίου 1925, Κόμμα Φιλελευθέρων, Κυβέρνηση Ανδρέα Μιχαλακόπουλου
Νοέμβριος 1924: το ΣΕΚΕ μετονομάζεται σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας - ΚΚΕ
26 Ιουνίου 1925 – 19 Ιουλίου 1926, Κυβέρνηση Θεόδωρου Πάγκαλου, (4 Ιαν, Δικτατορία του Πάγκαλου)
19 Ιουλίου 1926 – 23 Αυγούστου 1926, Κυβέρνηση Αθανασίου Ευταξία
26 Αυγούστου 1926 – 4 Δεκεμβρίου 1926, Κυβέρνηση Γεωργίου Κονδύλη, μετά από εκλογές
4 Δεκεμβρίου 1926 – 17 Αυγούστου 1927, Στήριξη: Κόμμα Φιλελευθέρων, Λαϊκόν Κόμμα, Κόμμα Ελευθεροφρόνων, Δημοκρατική Ένωση, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη
17 Αυγούστου 1927 – 8 Φεβρουαρίου 1928, Στήριξη: Κόμμα Φιλελευθέρων, Κόμμα Ελευθεροφρόνων, Δημοκρατική Ένωση, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη
8 Φεβρουαρίου 1928 – 4 Ιουλίου 1928, Στήριξη: Κόμμα Φιλελευθέρων, Κόμμα Ελευθεροφρόνων, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη
4 Ιουλίου 1928 – 26 Μαΐου 1932, Κόμμα Φιλελευθέρων, Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου, μετά από εκλογές **Ιδιώνυμο 1929**
26 Μαΐου 1932 – 5 Ιουνίου 1932, Αγροτικόν Εργατικόν Κόμμα, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Παπαναστασίου
5 Ιουνίου 1932 – 3 Νοεμβρίου 1932, Κόμμα Φιλελευθέρων, Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου, μετά από βουλευτικές εκλογές.
4 Νοεμβρίου 1932 – 16 Ιανουαρίου 1933, Στήριξη: Λαϊκόν Κόμμα, Κόμμα Ελευθεροφρόνων, Εθνικόν Ριζοσπαστικόν Κόμμα, Κυβέρνηση Παναγή Τσαλδάρη
6 Μαρτίου 1933 – 10 Μαρτίου 1933, Κυβέρνηση Αλέξανδρου Οθωναίου
10 Μαρτίου 1933 – 10 Οκτωβρίου 1935, Ηνωμένη Αντιπολίτευση, Κυβέρνηση Παναγή Τσαλδάρη
1 Μαρτίου 1935: Κίνημα - Αποτυχημένο πραξικόπημα βενιζελικών – Ο Βενιζέλος φεύγει στο Παρίσι
10 Οκτωβρίου 1935 – 30 Νοεμβρίου 1935, Κυβέρνηση Γεωργίου Κονδύλη, μετά από **κατάργηση της αβασίλευτης Δημοκρατίας και παλινόρθωση της μοναρχίας - Δημοψήφισμα.**
30 Νοεμβρίου 1935 – 13 Απριλίου 1936, Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Δεμερτζή, μετά από βουλευτικές εκλογές.
13 Απριλίου 1936 – 29 Ιανουαρίου 1941, Κυβέρνηση Ιωάννη Μεταξά (Διορισμός ύστερα από τον θάνατο του Κ. Δεμερτζή) - **Στις 4 Αυγούστου 1936 εγκαθιδρύει δικτατορία.**

Το «Ιδιώνυμο» (*ειδικό*) αδίκημα εισήχθηκε στον νόμο Ν.4229, 24 Ιουλίου 1929, μετά από πρόταση της κυβέρνησης Βενιζέλου. Τίτλος του: *"Περί των μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών"*.

Στόχος του η ποινικοποίηση και δίωξη κομμουνιστών, αναρχικών και η καταστολή των συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων. Έκτοτε, ο όρος απέκτησε πολιτική σημασία που ποινικοποιούσε, μέχρι το 1974, τις "ανατρεπτικές" ιδέες, και "νομιμοποιούσε" τη δίωξη κομμουνιστών, αναρχικών και όλων των αντιστεκόμενων στα εκάστοτε καθεστώτα, όπως και την καταστολή των συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων.

Η απεργία δεν αναγνωριζόταν ως μέσο προβολής πολιτικών αιτημάτων, η διαδήλωση θεωρείτο «διασάλευση της κοινωνικής γαλήνης» και ο συνδικαλισμός μετατράπηκε σε "ιδιώνυμο" αδίκημα. Με την επίκληση του "ιδιώνυμου" διαλύθηκαν οι περισσότερες εργατικές οργανώσεις προς τα τέλη του έτους 1930. Προέβλεπε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 6 μηνών (ή και εκτοπισμό μέχρι 2 ετών) για όποιον *"έπιδιώκει την εφαρμογήν ιδεών έχουσών ως έκδηλον σκοπόν την διὰ βιαίων μέσων άνατροπήν τοῦ κρατούντος κοινωνικοῦ συστήματος ἢ τήν άπόσπασιν μέρους έκ τοῦ ὅλου τῆς επικρατείας, ἢ ένεργεῖ ύπέρ αύτῶν προσηλυτισμόν"*.

Ήταν το πρώτο νομοθετικό μέτρο κατά του ΚΚΕ και εγκαινίασε σειρά από έκτακτα μέτρα που θα θεσπισθούν αργότερα από τις νεότερες κυβερνήσεις κατά της αριστεράς. Οι Παπαναστασίου και Καφαντάρης είχαν αντιδράσει έντονα κατά την ψήφιση του ιδιώνυμου. Αξιοσημείωτη ήταν η απόρριψη από το Βενιζέλο της πρότασης του Παπαναστασίου να διώκονται με το «ιδιώνυμο» όχι μόνο οι κομμουνιστές αλλά και οι φασίστες.

Με την εφαρμογή του ιδιώνυμου, ξεσπά βία και τρομοκρατία: Την περίοδο 1929 - 1933 επί κυβέρνησης Ελευθέριου Βενιζέλου δολοφονούνται 27 εργάτες και αγρότες στις διάφορες κινητοποιήσεις, 13.000 συλλαμβάνονται. 2.400 καταδικάζονται σε πολύχρονες φυλακίσεις και εξορίες. Την περίοδο 1933-1935, επί Τσαλδάρη, δολοφονούνται 10 εργάτες και αγρότες και 350 τραυματίζονται. Χιλιάδες συλλαμβάνονται και 785 καταδικάζονται σε πολύχρονες φυλακίσεις και εξορίες. Απαγορεύτηκαν 160 συγκεντρώσεις και 128 διαλύθηκαν με τη βία. Έγιναν πάνω από 138 επιδρομές σε γραφεία σωματείων και σε τυπογραφεία.

Το ιδιώνυμο θα τροποποιείτο στη συνέχεια και θα γινόταν ολοένα και πιο ακραίο ενάντια στην Αριστερά:

Τον Σεπτέμβριο 1936 η κυβέρνηση Μεταξά αντικατάστησε τον νόμο περί Ιδιωνύμου με τον νόμο *«Περί μέτρων προς καταπολέμησιν του κομμουνισμού και των εκ τούτου συνεπειών»*, με τον οποίο εντατικοποιείτο ο έλεγχος των πολιτικών φρονημάτων, και θεσπίζονταν οι *"δηλώσεις μετανοίας"*, ενώ ακόμα αυστηρότερες διατάξεις και σκληρότεροι όροι εγκλεισμού των αριστερών πολιτικών αντιπάλων της εξουσίας θεσπίστηκαν τον Φεβρουάριο 1938.

Το 1947 ψηφίσθηκε ο νόμος 509/1947, σύμφωνα με τον οποίο το αδίκημα της ανατροπής του πολιτεύματος και του προσηλυτισμού υπάχθηκε στη δικαιοδοσία των στρατοδικείων, τα οποία είχε επαναφέρει σε λειτουργία διαρκείας, παρά το ότι ο πόλεμος είχε τελειώσει, ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός λίγους μήνες προτού παραδώσει την εξουσία. Ο νόμος προέβλεπε την ποινή των ισοβίων ως ελάχιστη, αλλά και την ποινή του θανάτου για τους αρχηγούς/καθοδηγητές.

45 χρόνια μετά την επιβολή στο λαό του «Ιδιωνύμου» του Βενιζέλου, η ενισχυμένη έκδοση του νόμου καταργήθηκε στις 23 Σεπτεμβρίου του 1974 από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας (24 Ιουλίου – 21 Νοεμβρίου) με το άρθρο 3 του Ν.Δ. 59 «*Περί συστάσεως και επαναλειτουργίας πολιτικών κομμάτων*», το οποίο σήμαινε και τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ.

Όπως είδαμε προηγούμενα, μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα βενιζελικών την 1^η Μαρτίου 1935, ο Βενιζέλος, ο οποίος το είχε ενθαρρύνει, φεύγει στο Παρίσι. Γίνεται με δημοψήφισμα παλινόρθωση της μοναρχίας και σχηματίζεται μετά από εκλογές (30 Νοεμβρίου 1935) Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Δεμερτζή.

Στις 13 Απριλίου 1936 πεθαίνει ο Δεμερτζής και ο βασιλιάς αναθέτει στον Ιωάννη Μεταξά την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης, η οποία στις 27 Απριλίου εξασφάλισε ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή με 241 ψήφους και μόνο 16 ψήφους κατά (15 το «*Παλλαϊκό Μέτωπο*» και μία ο *Γεώργιος Παπανδρέου*) και 4 αποχές. Να σημειώσουμε ότι ο Μεταξάς, επικεφαλής του Κόμματος Ελευθεροφρόνων, το οποίο στις εκλογές του Ιανουαρίου 1936 είχε πάρει μόλις 3,94% και 7 έδρες, είχε ανοιχτά υποστηρίξει την επιβολή ενός αντιδημοκρατικού καθεστώτος στην Ελλάδα.

Τρεις μέρες αργότερα, στις 30 Απριλίου, η Βουλή αποφάσισε τη διακοπή των εργασιών της μέχρι το τέλος του Σεπτεμβρίου, δίνοντας στον μετέπειτα δικτάτορα και στην κυβέρνησή του ημιδικτατορικές εξουσίες.

Στους πρώτους μήνες του '36, το απεργιακό κίνημα της εργατικής τάξης, αλλά και των μεσαίων στρωμάτων σημείωσε πρωτοφανή άνοδο σε όλη την Ελλάδα. Απήργησαν πάνω από 200 χιλιάδες εργάτες, οι αγρότες μιας σειράς επαρχιών συγκροτούσαν συλλαλητήρια, ενώ και επαγγελματίες των πόλεων κατέβαιναν σε απεργίες.

Σ' αυτές τις παλλαϊκές κινητοποιήσεις, το «παρών» έδωσε και η σπουδάζουσα νεολαία. Ολόκληρο το πρώτο δεκαήμερο του Μάρτη, οι φοιτητές των πανεπιστημίων και όλων των άλλων σχολών βρίσκονταν σε απεργία, απαιτώντας πανεπιστημιακές και γενικότερα δημοκρατικές ελευθερίες. Απέναντι σε αυτές οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του κράτους: συλλήψεις, φυλακίσεις, εξορισμοί, τραυματισμοί, δολοφονίες, βασανισμοί, απαγορεύσεις συνεδρίων και συγκεντρώσεων, διαλύσεις σωματείων.

Και φτάνουμε στην απεργία των καπνεργατών, που αρχίζει στις 29 του Απρίλη του 1936 στη Θεσσαλονίκη. Πολύ γρήγορα, η απεργία επεκτείνεται και στην υπόλοιπη Ελλάδα: Καπνεργάτες σε πολλές πόλεις, και σε συμπαραύσταση οι κλωστοϋφαντουργοί, οι χαρτεργάτες, οι τσαγκαράδες και άλλα σωματεία.

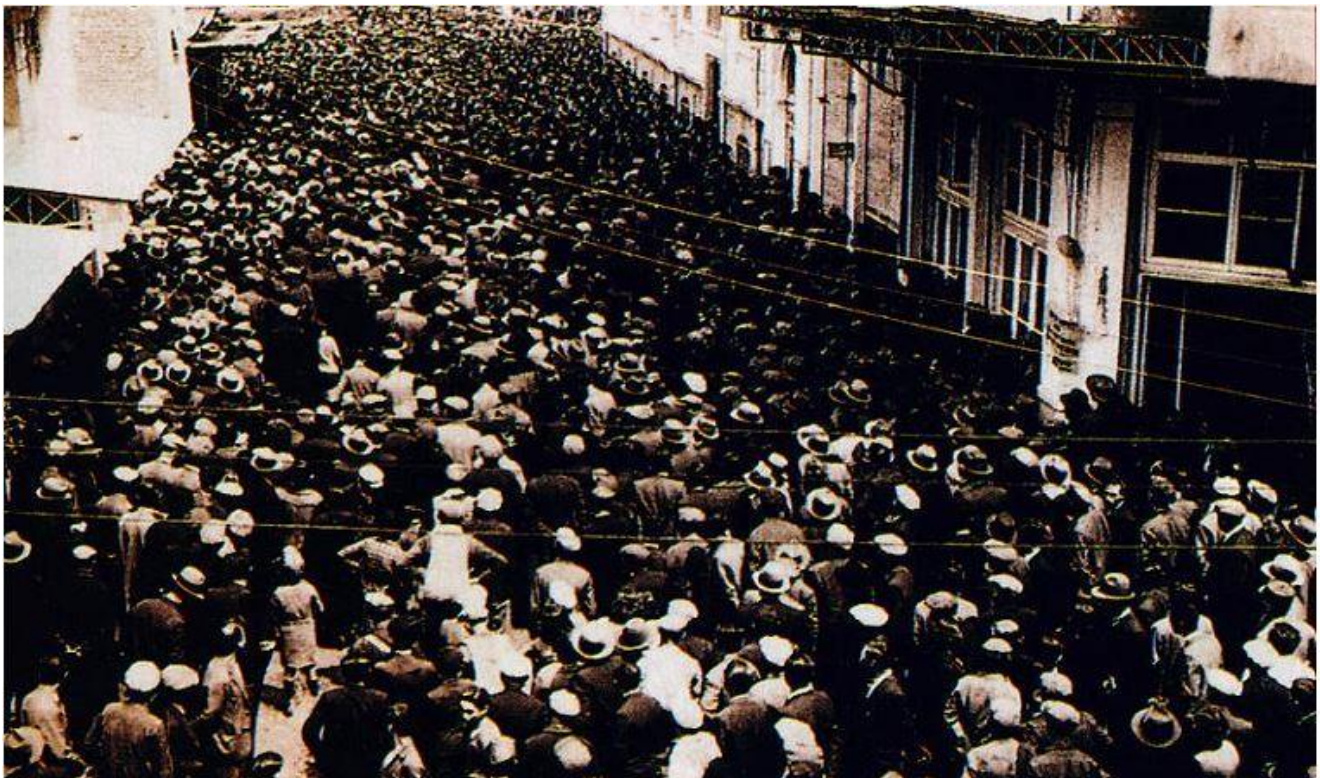
Η κυβέρνηση Μεταξά ακολούθησε παρελκυστική τακτική από την πρώτη μέρα: Στους καπνεργάτες έλεγε ότι τα αιτήματά τους γρήγορα θα ικανοποιηθούν και από τους καπνεμπόρους ζητούσε να είναι αδιάλλακτοι.

Στις 8 Μάη, λίγο πριν από το μεσημέρι, εφτά χιλιάδες απεργοί της Θεσσαλονίκης κατευθύνθηκαν προς τη Γενική Διοίκηση Βορείου Ελλάδος για να απαιτήσουν την άμεση επίλυση των αιτημάτων τους. Δυνάμεις έφιππης και πεζής χωροφυλακής προσπάθησαν να τους σταματήσουν, χωρίς όμως να το πετύχουν. Τότε άρχισαν να πυροβολούν κατά του άοπλου πλήθους, που ύστερα από το πρώτο σοκ ανασύνταξε τις δυνάμεις του κι άρχισε να στήνει οδοφράγματα. Την ίδια ώρα, άλλη διαδήλωση

από τρεις χιλιάδες περίπου εργάτες, που κατευθυνόταν επίσης προς το Διοικητήριο, δέχτηκε κι αυτή επίθεση από τους χωροφύλακες. Οι εργάτες κατάφεραν να σπάσουν τις ζώνες των χωροφυλάκων και να ενωθούν με τους συναδέλφους τους στα οδοφράγματα.

Μέσα σε λίγη ώρα, τα νέα είχαν φτάσει σε κάθε σημείο της πόλης κι ο κόσμος κατέβαινε από τις συνοικίες προς το κέντρο για να βοηθήσει τους αγωνιζόμενους εργάτες. Οι αρχές τρομοκρατήθηκαν. Ο διοικητής της φρουράς Θεσσαλονίκης έδωσε διαταγή στο στρατό να χτυπήσει τους διαδηλωτές, αλλά οι φαντάροι δεν υπάκουσαν. Πολλοί εργάτες είχαν τραυματιστεί, αλλά η αγανάκτηση το λαού ήταν στο κατακόρυφο. Το βράδυ, πολλά σωματεία τη Θεσσαλονίκης (αυτοκινητιστές, λιμενεργάτες οικοδόμοι, τροchioδρομικοί κ.ά.) κήρυξαν απεργία. Την επομένη, 9 Μάη, η απεργία είχε γενικευτεί. Μαζί με τους εργάτες, κατέβηκαν σε απεργία διαμαρτυρίας και οι επαγγελματίες, οι βιοτέχνες και οι φοιτητές. Οι έμποροι και οι επαγγελματίες έκλεισαν τα καταστήματά τους. Το σύνολο των απεργούντων έφτασε τις 25.000. Έτσι οι χωροφύλακες από νωρίς το πρωί άρχισαν τις επιθέσεις εναντίων εργατικών συγκεντρώσεων. Η πρώτη σοβαρή σύγκρουση έγινε μεταξύ χωροφυλακής και απεργών αυτοκινητιστών στην οδό Εγνατίας.

Οι χωροφύλακες χτύπησαν στο ψαχνό και σε λίγο έπεσε ο πρώτος νεκρός απεργός, ο Τάσος Τούσης. 12 διαδηλωτές σκοτώνονται και περισσότεροι από 200 τραυματίζονται. Την ίδια ώρα, οι καμπάνες σε όλες τις συνοικίες κτυπούν συναγερμό, ο λαός ξεχύνεται στους δρόμους και κατηφορίζει προς το κέντρο. Πορείες με υψωμένες τις γροθιές ενώνονται με τους απεργούς, ενώ κόκκινα λάβαρα βαμμένα από το αίμα των δολοφονημένων εργατών ανεμίζουν.

9 του Μάη 1936: Εργάτες και λαός της Θεσσαλονίκης ξεχύθηκαν στους δρόμους υπερασπιζόμενοι τα δικαιώματά τους

Το πρωτοσέλιδο του «Ριζοσπάστη», 10 του Μάη 1936

Ο Γιάννης Ρίτσος βλέπει τη συγκλονιστική φωτογραφία της μάνας του Τάσου Τούση, και γράφει τον «Επιτάφιο»

«Επιτάφιος», του Έλληνα χαρακτή Τάσου

Οι απεργίες δεν σταματούν. Στις 13 του Μάη 500.000 σε πανελλαδική απεργία. Στις 2 του Ιούνη νέος ξεσηκωμός στο Βόλο με ένα νεκρό και πολλούς τραυματίες. Για τις 5 Αυγούστου προετοιμάζεται νέα πανελλαδική απεργία.

Τα γεγονότα αυτά θα μπορούσαν να προκαλέσουν το τέλος της διακυβέρνησης Μεταξά, αν τα αστικά κόμματα ανταποκρίνονταν στις σχετικές εκκλήσεις του ΚΚΕ που προειδοποιούσε ότι ο Μεταξάς στόχευε στην επιβολή ενός αυταρχικού καθεστώτος με φασιστικά στοιχεία.

Και όντως. Στις 4 Αυγούστου 1936 εγκαθιδρύθηκε στην Ελλάδα η δικτατορία του Μεταξά με τη συναίνεση και στήριξη του Γεωργίου Β', με πρόσχημα την "αποσόβηση του Κομμουνιστικού κινδύνου". Πολλά άρθρα του Συντάγματος αναστέλλονται, η ήδη ανενεργή Βουλή διαλύεται και κηρύσσεται επιστράτευση των εργαζομένων σε υπηρεσίες «δημοσίας ωφελείας». Το πρόσχημα ήταν η εξαγγελθείσα απεργία για τις 5 Αυγούστου.

Σε συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου, οι αστυνομικές και στρατιωτικές αρχές υποστήριξαν ότι υπήρχαν «υπεύθυνοι πληροφορία κατά τας οποίας η κηρυχθησομένη γενική απεργία θα μετεβάλλετο εις στασιαστικήν εκδήλωσιν με αντικειμενικόν σκοπόν την ανατροπήν του νόμιμου πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος της χώρας».

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΑ

Οι περισσότεροι βουλευτές του Παλλαϊκού Μετώπου συλλαμβάνονται από τις πρώτες κιόλας μέρες της δικτατορίας. Ο Μεταξάς διευθύνει μία κυβέρνηση, στην οποία ο ίδιος κατέχει το χαρτοφυλάκιο έξι υπουργείων! Το καθεστώς έχει την ιδιομορφία της δικτατορίας που δεν επιβλήθηκε διά πραξικοπήματος. Στηρίζεται στον βασιλιά και στην παθητική αδράνεια των αστικών κομμάτων. Το κεφάλαιο στήριξε άμεσα τη δικτατορία και με τη συμμετοχή εκπροσώπων του, τραπεζικών στελεχών, βιομηχάνων και επιχειρηματιών, στις κυβερνήσεις της δικτατορίας.

Το ΚΚΕ υπήρξε ο βασικός αντίπαλος της 4ης Αυγούστου. Στις αρχές του 1937 συγκροτήθηκε το Αντιδικτατορικό Μέτωπο Νέων, στο οποίο συμμετείχαν οι νεολαίες των αστικών κομμάτων και η Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαίων Ελλάδας (ΟΚΝΕ). Με ιδιαίτερη μανία η δικτατορική κυβέρνηση και τα κρατικά όργανα επιτέθηκαν στο ΚΚΕ και στην ΟΚΝΕ, με στόχο την πολιτική και ηθική τους εξόντωση. Η αστυνομία του καθεστώτος στράφηκε με σκληρότητα όχι μόνο κατά των κομμουνιστών αλλά και όλων των αντίπαλων πολιτικών. Τα πολιτικά κόμματα διαλύθηκαν, οι πολιτικοί εξορίστηκαν ή περιορίστηκαν κατ' οίκον, τα εργατικά συνδικάτα διαλύθηκαν. Το εκπαιδευτικό σύστημα αλώνεται και τα παιδιά πλέον πρέπει να δίνουν όρκο ότι θα διαφυλάξουν την πίστη στον Θεό, στον Βασιλέα, στην Πατρίδα, στον διάδοχο, στον κυβερνήτη και στον Γενικό Επιθεωρητή.

Αμέσως μετά την επιβολή της, η δικτατορία προχώρησε στη θέσπιση αντικομμουνιστικού νομικού πλαισίου:

«Περί μέτρων προς καταπολέμησιν του κομμουνισμού και των εκ τούτου συνεπειών».

«Περί τιμωρίας των εγκλημάτων κατασκοπείας και των εγκληματικών ενεργειών των απειλουσών την εξωτερικήν ασφάλειαν της χώρας».

«Περί Θεάτρων» με τον οποίο απαγορευόταν η «από σκηνής διδασκαλία θεατρικών έργων (...) αποβλέπουσιν εις τον προπαγανδισμόν των κομμουνιστικών ή άλλων ανατρεπτικών ιδεών»

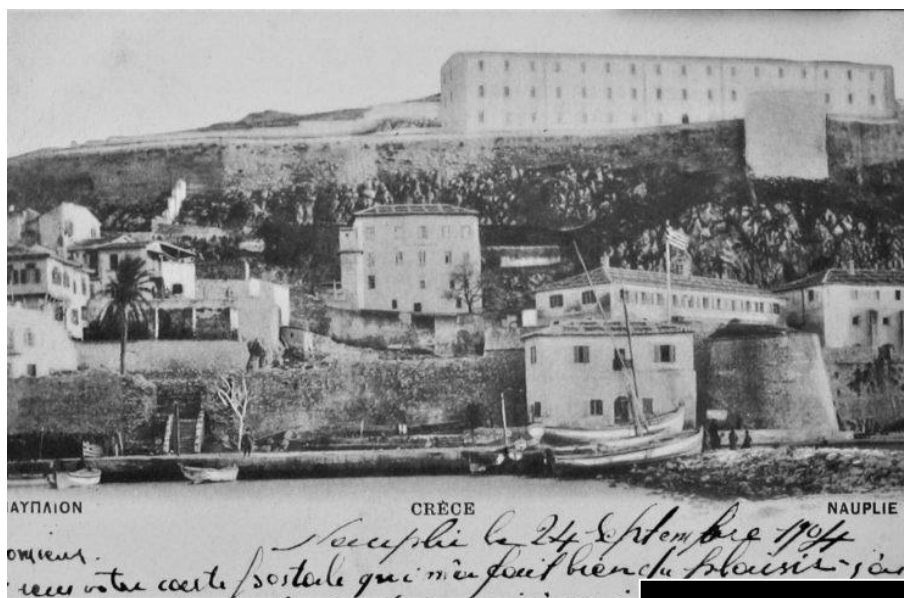

Στις 12 Αυγούστου 1936, συγκροτήθηκε το υφυπουργείο της Δημόσιας Ασφάλειας. Δυο μέρες μετά, στη θέση του υφυπουργού διορίστηκε ο Μανιαδάκης, ο οποίος αποτέλεσε την «ψυχή» της αντικομμουνιστικής δράσης.

Η δικτατορία προχώρησε σε μαζικές συλλήψεις, φυλακίσεις και εκτοπίσεις σε ξερονήσια, και επικήρυξε στελέχη του ΚΚΕ. Κατά την τετράχρονη μεταξική δικτατορία, χιλιάδες κομμουνιστές και κομμουνίστριες πέρασαν από τις φυλακές και τις εξορίες. Οι συλληφθέντες κομμουνιστές και άλλοι αγωνιστές υποβάλλονταν σε σκληρά βασανιστήρια με πρωτόγνωρες μεθόδους (ρετσινόλαδο, καυτερή πιπεριά, πάγο, φάλαγγα, ξερίζωμα νυχιών, πετάλωμα, ακόμα και ευνουχισμό - κάποιοι τα χαρακτηρίζουν μεσαιωνικά μαρτύρια) και πολλοί δολοφονούνταν - δήθεν αυτοκτονούσαν (τα ίδια θα γίνουν και επί της χουντικής εφταετίας).

Παράλληλα, για να προληφθεί η «εισχώρησις κομμουνιστών» στις Δημόσιες Υπηρεσίες εφαρμόστηκε το Πιστοποιητικό Κοινωνικών Φρονημάτων για τους προς διορισμό υπάλληλους. Διαλύθηκαν οι δημοσιοϋπαλληλικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώ «ελήφθη νομοθετική πρόνοια όπως μη εγγράφονται οι δημόσιοι υπάλληλοι εις διαφόρους συλλόγους ή σωματεία άνευ εγκρίσεως διδομένης από μέρους του αρμοδίου Υπουργείου από κοινού μεθ' ημών" - το μεθ' ημών σημαίνει το υφυπουργείο Δημόσιας Ασφάλειας.

Ο Μεταξάς ακολούθησε το πρότυπο της φασιστικής Ιταλίας του Μουσολίνι, διαδίδοντας την ιδεολογία του «Γ' Ελληνικού Πολιτισμού», σύμφωνα με την οποία ο Μεταξάς και οι συν αυτό αποτελούσαν τους συνεχιστές του Αρχαίου και του Βυζαντινού Πολιτισμού και είχαν ως στόχο την «φυλετική ενότητα του έθνους» καθώς και την «διατήρηση των παραδόσεων».

Ακροναυπλία

Κύριοι τόποι εξορίας

Άη Στράτης (Άγιος Ευστράτιος): τόπος εξορίας στο διάστημα 1928-1962. Πολλοί Έλληνες της διανόησης βρέθηκαν εξόριστοι στο νησί.

Ανάφη: τόπος εξορίας από το 1923 και παρέμεινε μέχρι και την περίοδο της Απριλιανής δικτατορίας.

Ακροναυπλία: Αν και η μετατροπή των φυλακών σε στρατόπεδο συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων και κομμουνιστών ξεκίνησε επίσημα το 1937 από τη δικτατορία του Μεταξά, υπάρχουν αναφορές ότι ήδη από το 1922 ξεκίνησαν να στέλνονται εκεί στελέχη του ΣΕΚΕ και ΚΚΕ.

Το 1937 ο Μεταξάς ιδρύει τον Οργανισμό Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων (ΟΕΣΒ), μέσα από τον οποίο θα αποφασίζονταν ποια θα ήταν τα σχολικά βιβλία που θα εκδίδονταν ώστε να δοθούν στους νέους με σκοπό τη διάπλάσή τους σύμφωνα με την επιθυμία του καθεστώτος.

Σε αντίθεση με τα υπόλοιπα φασιστικά καθεστώτα, που ανθούσαν τότε στην Ευρώπη, ο Μεταξάς δεν διέθετε ισχυρή λαϊκή βάση. Θα αποκτούσε, όμως, μία ισχυρή και νεολαία. Τον Οκτώβρη του 1936 ιδρύει την ΕΟΝ (Εθνική Οργάνωση Νεολαίας), κατά τα πρότυπα των νεολαιών του Μουσολίνι και του Χίτλερ. Σκοπός της "η επωφελής διάθεση του ελευθέρου από της εργασίας χρόνου των νέων, προς προαγωγή της σωματικής και ψυχικής καταστάσεως αυτών, η ανάπτυξις του εθνικού φρονήματος και της πίστewος προς την θρησκείαν, η δημιουργία πνεύματος συνεργασίας και κοινωνικής αλληλεγγύης". Ο διάδοχος Παύλος γίνεται Γενικός Αρχηγός της ΕΟΝ και η πριγκίπισσα Φρειδερίκη αναλαμβάνει την «επίτιμον ανωτάτην διοίκησιν και την γενικήν επιθεώρησιν» των γυναικείων σχηματισμών της νεολαίας. ΕΠΡΟΚΕΙΤΟ ΓΙΑ ΕΝΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ.

Η νεολαία του Μουσολίνι

Η νεολαία του Χίτλερ

Μία από τις πρώτες πράξεις της 4ης Αυγούστου ήταν το κάψιμο των προοδευτικών βιβλίων που κατασχέθηκαν από τα βιβλιοπωλεία, δημόσιες βιβλιοθήκες, ακόμη και από σπίτια συλληφθέντων. Μάλιστα κατά το πρότυπο των ναζιστών δασκάλων τους, καλούσαν τον Λαό να παρακολουθήσει όλες αυτές τις μεσαιωνικές βαρβαρότητες, στο όνομα της «εθνικοφροσύνης». Ήδη, με διαταγή του Μανιαδάκη είχαν απαγορευτεί άμεσα 445 βιβλία. Το κάψιμο βιβλίων αποτελεί, συμβολικά, την πλέον αποτρόπαιη απόπειρα χειραγώγησης ενός λαού.

Η αρχή γίνεται στις 8 Αυγούστου του 1936, μόλις τέσσερις ημέρες από την κατάλυση της Δημοκρατίας. Το καθεστώς δείχνει τα δόντια του, με ομάδα «εθνικοφρόνων φοιτητών», οι οποίοι προχωρούν σε μία γενική πρόβα καύσης «μιαρών βιβλίων» στα προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών "διά παραδειγματισμόν". Η «μεγάλη πρεμιέρα», φιέστα όπως την αποκάλεσαν, ήταν στις 16 Αυγούστου. Η καύση έγινε στην Αθήνα, στα Προπύλαια και τους Στύλους του Ολυμπίου Διός, στον Πειραιά στο Πασαλιμάνι, και στη Θεσσαλονίκη όπου κάηκαν 12.000 έντυπα στην πλατεία του Λευκού Πύργου. Κάηκαν

A black and white photograph capturing a large crowd of people at night. Many individuals in the crowd have their arms raised, suggesting a moment of celebration, protest, or a collective gesture. The scene is dramatically lit by bright, intense light sources in the foreground, which appear to be pyrotechnics or large fires, casting long, dark shadows and illuminating the people. The crowd is dense, filling the background and middle ground, with some individuals in the foreground more clearly visible than others. The overall atmosphere is one of high energy and public gathering.

16

Με την έκρηξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου (1 Σεπτεμβρίου 1939), το καθεστώς επέλεξε μια ουδέτερη στάση. Όμως, μετά τον τορπιλισμό της «Έλλης» τον Αύγουστο του 1940, ο Μεταξάς αντιλήφθηκε ότι ο χρόνος της ελληνικής ουδετερότητας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έφτανε στο τέλος του και πως σύντομα η χώρα θα έπρεπε να επιλέξει στρατόπεδο. Όλα όμως συνηγορούσαν στο ότι θα στεκόταν στο πλευρό του Χίτλερ και του Μουσολίνι. Μάλιστα, ο αρχιστράτηγος Αλέξανδρος Παπάγος, λίγες μέρες πριν την ιταλική εισβολή, έλεγε πως αν μας επιτεθούν «θα ρίξωμεν μερικές τουφεκιές διά την τιμήν των όπλων». Όμως, ο Μεταξάς απέρριψε τα ξημερώματα της 28ης Οκτωβρίου του 1940 το τελεσίγραφο των Ιταλών να επιτρέψει την είσοδο των ιταλικών δυνάμεων στην Ελλάδα.

Για εκείνο το ξημέρωμα, ο Γιάννης Κορδάτος γράφει στο Ριζοσπάστη, στις 25 Οκτωβρίου 1945: *"Ο Μεταξάς στην αρχή δεν κατάλαβε περί τίνος επρόκειτο κι άρχισε τις φιλοφρονήσεις. Άμα δε διάβασε το τελεσίγραφο, ούτε αγρίεψε, ούτε κράτησε την ψυχραιμία του, ούτε βρήκε δύο λέξεις, από κείνες που μένουν ιστορικές, να πει για λογαριασμό της Ελλάδας, παρά δάκρυσε. Κι ήταν τα δάκρυά του αυτά δάκρυα συγκίνησης φυσικά, αλλά συγκίνησης γιατί δεχόταν το ράπισμα από το φασισμό που τόσο πολύ τον εξυπηρέτησε..."*

Όντως, η απάντησή του ήταν: «Λοιπόν έχουμε πόλεμο».

Το ΟΧΙ πάντως δεν λέχθηκε, όσο και αν πλασάρεται προς εθνικόφρονα τέρψιν και υπερηφάνεια.

ΚΑΤΟΧΗ

Μετά την ήττα της φασιστικής Ιταλίας, η οποία επιτέθηκε στην Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1940, και την οπισθοχώρησή της στο εσωτερικό της Αλβανίας, ακολούθησε, τον Απρίλιο του 1941, η γερμανική εισβολή. Μέχρι τα τέλη Μαΐου του 1941 οι Γερμανοί είχαν υποτάξει το σύνολο της χώρας. Οι ίδιοι διατήρησαν υπό τον έλεγχο τους τις σημαντικότερες στρατηγικά περιοχές της Ελλάδας, μεταξύ των οποίων την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, ενώ η υπόλοιπη χώρα μοιράστηκε σε ζώνες ελέγχου των συμμαχικών προς τη Γερμανία χωρών, της Ιταλίας και της Βουλγαρίας. Παράλληλα τοποθετήθηκε στην Ελλάδα κατοχική κυβέρνηση, που συγκροτήθηκε από Έλληνες συνεργάτες των Γερμανών.

Οι ανθρώπινες απώλειες της Ελλάδας κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου υπολογίζονται σε 300.000 - 770.000 άμαχους και 20.000 - 35.000 στρατιώτες. Υπολογίζεται ότι κατά την Κατοχή, ο συνολικός αριθμός των νεκρών από την πείνα έφτασε τις 300.000.

Ανυπολόγιστες υπήρξαν και οι υλικές καταστροφές, που οδήγησαν σε πλήρη κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας.

Εκτελέσεις και μαζικές σφαγές αμάχων ή/και ολοσχερείς καταστροφές των χωριών τους από τους Ναζί, ως αντίποινα για την αντίσταση που συναντούσαν στις περιοχές τους. Η πρώτη ήταν στις 2/6/1941 στον Αλικιανό. Η τελευταία στις 29/9/1944, 2 εβδομάδες πριν την αποχώρησή τους από την Αθήνα, όταν οι Ναζί έκαψαν τη συνοικία του Αγίου Γεωργίου στο Αιγάλεω δολοφονώντας περισσότερους από 100 κατοίκους του.

Γνωστότερες και μαζικότερες από τις σφαγές και εκτελέσεις,

➤ Η Σφαγή των Καλαβρύτων (13/12/1943) - η κωμόπολη καταστράφηκε ολοσχερώς και εξοντώθηκε το σύνολο του αντρικού πληθυσμού της

- Στους Πύργους Εορδαίας - 327 άνδρες, γυναίκες και παιδιά εκτελέστηκαν μαζικά ή κήκαν ζωντανοί (24/4/1944)
- Η σφαγή του Διστόμου (10/6/1944) - εκτέλεση 218 κατοίκων και κάψιμο του χωριού
- Ολοκαύτωμα των χωριών στην επαρχία Αμαρίου Ρεθύμνης (22/8/1944) - μαζικές εκτελέσεις άμαχου πληθυσμού - 164 άνθρωποι
- Εκτελέστηκαν 401 κάτοικοι των επαρχιών Βιάννου και Ιεράπετρας (από τις 14 μέχρι τις 16/9/1943)
- Εκτελέστηκαν 115 κάτοικοι στη Δράκεια Πηλίου (18/12/1943)
- Εκτελέστηκαν 270 άμαχοι στο χωριό Κλεισούρα Καστοριάς (5/4/1944)
- Πρωτομαγιά του 1944, οι Γερμανοί εκτέλεσαν 200 κομμουνιστές κρατούμενους
- Στο μπλόκο της Κοκκινιάς (17/8/1944) εκτελέστηκαν περισσότεροι από 200 Έλληνες και ένας μεγάλος αριθμός μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Χαϊδαρίου
- Σφαγή του Χορτιάτη (2/9/1944).

Επιστρέφουμε στον Οκτώβριο του 1940. Στις 31 Οκτώβρη, από τα κρατητήρια της Γενικής Ασφάλειας της Αθήνας, ο ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης καλούσε τον ελληνικό λαό με ανοιχτό γράμμα του να πολεμήσει ενάντια στο φασισμό.

Πάνω από 2000 κομμουνιστές και δημοκράτες σάπιζαν σε φυλακές και τόπους εξορίας. Την ίδια στιγμή περίπου 600 κρατούμενοι στην Ακροναυπλία υπέβαλαν υπόμνημα στην κυβέρνηση που καταδίκαιζε την ιταλική φασιστική επίθεση, καλούσαν σε αντίσταση και ζητούσαν να πολεμήσουν. Το

ίδιο αίτημα εξέφρασαν και οι κομμουνιστές κρατούμενοι σε Φολέγανδρο, Ανάφη, Κίμωλο, Γαύδο, Πύλο, Αίγινα κ.α. Η κυβέρνηση όμως, διά στόματος Μανιαδάκη, απέρριψε το αίτημα, ζητώντας να αποκηρύξουν πρώτα τις αντιφασιστικές και κομμουνιστικές τους ιδέες. Χαρακτηριστική η φράση του Μεταξά που είπε: *«Εμείς θέλουμε να πολεμήσουμε την Ιταλία, οι κομμουνιστές θέλουν να πολεμήσουν το φασισμό»*.

Το μεταξικό καθεστώς τους παράδωσε στους Γερμανούς κατακτητές. Από τους 200 κομμουνιστές κρατούμενους που εκτέλεσαν οι Γερμανοί την Πρωτομαγιά του 1944, οι περισσότεροι ήταν κρατούμενοι στις φυλακές της Ακροναυπλίας και είχαν παραδοθεί στους κατακτητές. Πέντε μέρες πριν, οι Γερμανοί εκτέλεσαν 134 κομμουνιστές κρατούμενους των φυλακών Λιβαδειάς.

Ενώ από το καθεστώς Μεταξά στρατεύονταν μεγαλύτερες κλάσεις, τα στελέχη της ΕΟΝ, της φασιστικής νεολαίας του Μεταξά και όλη η «χρυσή νεολαία» της αστικής τάξης, παρέμεναν αποσπασμένοι στην Αθήνα μακριά από τις κακουχίες του μετώπου.

Με την εισβολή της Γερμανίας στις 6 Απρίλη 1941, και ενώ οι στρατιώτες πολεμούσαν ακόμα, η στρατιωτική ηγεσία με επικεφαλής τον στρατηγό Τσολάκογλου υπογράφει την άνευ όρων παράδοση. Ο βασιλιάς μαζί με τμήμα του πολιτικού προσωπικού αναχωρούν για την Αίγυπτο υπό την προστασία των Άγγλων. Το τμήμα της αστικής τάξης που είχε οικονομικοπολιτικές σχέσεις με τους Αγγλογάλλους φρόντισε να φύγει από την Ελλάδα για τη Μέση Ανατολή. Εκείνοι που είχαν ανάλογες σχέσεις με τους Γερμανούς έμειναν στην Ελλάδα και στήριξαν τους Ναζί και τον «κρατικό» τους μηχανισμό. Ήταν τότε που οι «εθνικόφρονες» αποκαλύφθηκαν σε όλο τους το «μεγαλείο»: δωσίλογοι, γερμανοτσολιάδες, χαφιέδες, εκτελεστές, Χίτες, που συνεργάζονταν με τους εισβολείς, αλλά και μαυραγορίτες.

Ήταν τότε που ξεσπά πραγματικός αντιφασιστικός αγώνας, από την εργατική και αγροτική μάζα που ήταν εξοργισμένη με την προδοσία του αστικού κόσμου. Ήταν τότε που με πρωτοβουλία του ΚΚΕ δημιουργήθηκαν το ΕΑΜ και ΕΛΑΣ, που αγκαλιάστηκαν από πλατιά στρώματα του λαού, και αντιστάθηκαν στους κατακτητές και στους Έλληνες συνεργάτες τους.

Αυτό είναι το πραγματικό, το μεγάλο ΟΧΙ, το ΟΧΙ της Εθνικής Αντίστασης.

Τάγματα Ασφαλείας ή Τάγματα Ευζώνων

Ήταν παραστρατιωτικές μονάδες που έδρασαν στην Ελλάδα κατά την Κατοχή, σε πλήρη συνεργασία με τις γερμανικές δυνάμεις κατοχής. Δημιουργήθηκαν από την κατοχική κυβέρνηση του Ιωάννη Ράλλη με στόχο την εξόντωση κομμουνιστών και οπλίστηκαν από τη Βέρμαχτ αφού εξοικονομούσαν δυνάμεις της, αλλά και επειδή τα υπάρχοντα σώματα ασφαλείας δεν έδειχναν τον απαιτούμενο ζήλο να χτυπήσουν το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ. Γιαυτό και αποκαλούνταν Γερμανοτσολιάδες, ή/και Ράλληδες.

Τα τάγματα αυτά δημιουργήθηκαν δια νόμου που εκδόθηκε στις 18 Ιουνίου του 1943 και η δράση τους εντάθηκε μετά το Σεπτέμβριο του 1943, μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας, όταν μικρό τμήμα

του οπλισμού των Ιταλών κατέληξε στα χέρια του ΕΑΜ, μέχρι και το τέλος της κατοχής, κυρίως στη βόρεια Πελοπόννησο, τη δυτική Στερεά Ελλάδα, ιδίως στην Αιτωλοακαρνανία, την Εύβοια και την Αθήνα.

Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας και τον αφοπλισμό των εαμικών οργανώσεων στις αρχές του 1945 αρκετά πρώην μέλη των Ταγμάτων Ασφαλείας διακρίθηκαν στην καταδίωξη αριστερών, κομμουνιστών, μέχρι και αντιβασιλικών σε μια περίοδο που έμεινε γνωστή ως «λευκή τρομοκρατία» - θα το δούμε στο Β' μέρος της παρουσίασης.

ΕΑΜ – ΕΛΑΣ

Στα τέλη Απρίλη του 1941 έγινε σύσκεψη του ΚΚΕ στη Θεσσαλονίκη, όπου αποφασίστηκε να οργανωθεί η απελευθερωτική πάλη και συντάχθηκε μανιφέστο σε 7.000 αντίτυπα. Στις 21 Μάη συγκροτήθηκε η Εθνική Αλληλεγγύη, η πρώτη πανελλήνια οργάνωση που συγκρότησαν οι δραπέτες κομμουνιστές. Στα τέλη Μάη – αρχές Ιούνη του 1941 ιδρύθηκαν οι ημιστρατιωτικές οργανώσεις Ιερός Λόχος στη Δυτική Θράκη και Ομάδες Εφόδου στη Δυτική Θεσσαλία. Στις 2 Ιούνη 1941 ιδρύθηκε στα Γιάννενα το Πατριωτικό Μέτωπο και στις 15 του ίδιου μήνα στην Καλαμάτα η οργάνωση Νέα Φιλική Εταιρεία, παράλληλα ιδρύθηκε στην Κρήτη το Παγκρήτιο Αντιστασιακό Μέτωπο (ΠΑΜ), και στις 16 Ιούλη 1941 υπεγράφη το συμφωνητικό ίδρυσης του Εργατικού Εθνικοαπελευθερωτικού Μετώπου (ΕΕΑΜ). Όλα αυτά σε συνθήκες βαθιάς παρανομίας.

Στις αρχές Σεπτέμβρη του 1941 συνήλθε στην Αθήνα η 7η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ. Η 7η Ολομέλεια εκτίμησε πως και στην Ελλάδα επικρατούσε ο ίδιος αντιφασιστικός αναβρασμός που κυριαρχούσε σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, και πως το γεγονός ότι δεν είχε πάρει ακόμα πλατιές διαστάσεις (απεργίες, σαμποτάζ, διαδηλώσεις κ.λπ.) οφειλόταν «στην καθυστέρηση της οργάνωσης σε ένα Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο».

Η ηγεσία του Κόμματος απευθύνθηκε σε κόμματα και ηγετικές προσωπικότητες του αστικού πολιτικού κόσμου, Θεμιστοκλή Σοφούλη, Γεώργιο Καφαντάρη, Γεώργιο Παπανδρέου και Παναγιώτη Κανελλόπουλο, στους οποίους πρότεινε να αναλάβουν ηγετική θέση στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Όχι μόνο οι προσπάθειες δεν βρήκαν ανταπόκριση αλλά και άσκησαν πίεση στο ΚΚΕ να μην προχωρήσει σε οργάνωση ένοπλης πάλης.

Στις 27 Σεπτέμβρη 1941 πραγματοποιήθηκε η ίδρυση του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου – ΕΑΜ, από το ΚΚΕ, το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας, την Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας και το Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας. Στις γραμμές συσπειρώθηκαν η πλειοψηφία της εργατικής τάξης, της φτωχής και μεσαίας αγροτιάς, των επαγγελματιοβιοτεχνών, τα μεγάλα τμήματα της νεολαίας, καθώς και ένας σημαντικός αριθμός στρατιωτικών, όπως και κατώτερων κληρικών.

Η δράση του ΕΑΜ περιλάμβανε απεργίες, διαδηλώσεις, συλλαλητήρια, διαβήματα, ένοπλη οργάνωση, μαζική προπαγανδιστική δουλειά αλλά και μεγάλη βοήθεια προς τον διπλά καταπιεζόμενο λαό που λιμοκτονούσε.

*Το ΕΑΜ μας έσωσε απ' την πείνα
Θα μας σώσει και απ' τη σκλαβιά
Κι έχει πρόγραμμα λαοκρατία
Ζήτω ζήτω ζήτω το ΕΑΜ»*

Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων - Ε.Π.Ο.Ν.

Ιδρύθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 1943 από αντιπροσώπους 14 πολιτικών και αντιστασιακών οργανώσεων νέων της εποχής, οι οποίοι αποφάσισαν τη διάλυση των οργανώσεών τους και τη συγχώνευσή τους στην ΕΠΟΝ που τέθηκε υπό την καθοδήγηση της ΠΕΕΑ και του ΕΑΜ.

Στο ιδρυτικό κείμενο η ΕΠΟΝ αυτοπροσδιορίζεται ως οργάνωση εθνικοαπελευθερωτική, αντιφασιστική-προοδευτική, αντιπολεμική-φιλειρηνική. Σε αυτήν είχαν συσπειρωθεί πανελλαδικά περισσότεροι από 600.000 νέοι και νέες, ενώ περίπου 30.000 από αυτούς εντάχθηκαν στον ΕΛΑΣ.

Η ΕΠΟΝ τέθηκε εκτός νόμου το 1947 και συνέχισε να διατηρείται ως ο δεύτερος παράνομος μηχανισμός του ΚΚΕ, μέχρι το 1958, όταν το ΚΚΕ αποφάσισε τη διάλυση των Κομματικών Οργανώσεων Βάσης του ΚΚΕ και την αναστολή έκδοσης του παράνομου Ριζοσπάστη, διαχέοντας το ΚΚΕ στην ΕΔΑ.

Η οργάνωση των πρώτων ανταρτοομάδων έγινε ήδη από το 1941. Αποκορύφωμα ήταν η ίδρυση του Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού - ΕΛΑΣ τον Φλεβάρη του 1942. Ο μεγάλος αγώνας είχε ξεκινήσει. Τα επόμενα δύο χρόνια, το ΕΑΜ έφτασε να αριθμεί 1.500.000 μέλη, ενώ ο ΕΛΑΣ είχε απελευθερώσει σημαντικά τμήματα των εδαφών της χώρας, όπου υπό την προστασία του άρχισαν να διαμορφώνονται θεσμοί Τοπικής Διοίκησης, Εκπαίδευσης και Δικαιοσύνης.

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΕΛΑΣ

https://www.youtube.com/watch?v=McR9_wW0FuA

Με το ντουφέκι μου στον ώμο
σε πόλεις κάμπους και χωριά
της λευτεριάς ανοίγω δρόμο
της στρώνω βέργια και περνά
Εμπρός Ε.Λ.Α.Σ. για την Ελλάδα
το δίκιο και τη λευτεριά
σ' ακροβουνό και σε κοιλάδα
πέτα πολέμα με καρδιά
ένα τραγούδι είν' η πνοή σου
καθώς στη ράχη ροβολάς

και αντιλαλούν απ' τη φωνή σου
καρδιές και κάμποι Ε.Λ.Α.Σ. Ε.Λ.Α.Σ.

Παντού η Πατρίδα μ' έχει στείλει
φρουρό μαζί κι εκδικητή
κι απ' την ορμή μου θ' ανατείλει
καινούργια λεύτερη ζωή

Με χίλια ονόματα μία χάρη
ακρίτας ειτ' αρματολός
αντάρτης, κλέφτης, παλληκάρι
πάντα είν' ο ίδιος ο λαός.

ΟΠΛΑ: Οργάνωση Προστασίας Λαϊκών Αγωνιστών/Οργάνωση Περιφρούρησης Λαϊκού Αγώνα/ Οργάνωση Προστασίας Λαϊκού Αγώνα

(βλ. <https://www.youtube.com/watch?v=AlaGFmnOjAI>

<https://vimeo.com/256118945>

Η ΟΠΛΑ ήταν ένοπλη οργάνωση που έδρασε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1940 - ήταν ένα αντάρτικο πόλης στην κατεχόμενη Αθήνα. Αν και ομάδες περιφρούρησης δρούσαν νωρίτερα, εμφανίστηκε για πρώτη φορά τον Νοέμβριο του 1943 μέσα από μία αντικατοχική ανακοίνωση.

Η Αθήνα του 1943 ήταν γεμάτη από Γερμανούς, Τάγματα Ασφαλείας, μαυροαγορίτες και δωσίλογους. Ο υποσιτισμένος λαός πέθαινε στους δρόμους ενώ οι μπόγιες φορούσαν κουκούλες και κατέδιδαν συμπολίτες τους στα διάφορα μπλόκα.

Το πολιτικό γραφείο του ΚΚΕ βλέποντας το ανθρωποκυνηγητό που είχαν εξαπολύσει εναντίον των αγωνιστών του η κατοχική κυβέρνηση με τα επίσημα όργανα ασφαλείας και οι διάφορες παραστρατιωτικές οργανώσεις που δρούσαν με τις ευλογίες της, δημιούργησε την ΟΠΛΑ, με καθήκον τη συλλογή πληροφοριών, την κάλυψη των αγωνιστών του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ που έπρεπε να κρυφτούν στις συνοικίες της Αθήνας και να μετακινηθούν μέσα σε αυτές με ασφάλεια για να εκτελέσουν τις αποστολές που είχαν αναλάβει, και αναλάμβανε επίσης δολοφονίες ατόμων που κρίνονταν από το ΚΚΕ ως δωσίλογοι.

Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος – ΕΔΕΣ

Ο ΕΔΕΣ έδρασε στην Ελλάδα την περίοδο της Κατοχής. Ιδρύθηκε από τον Ναπολέοντα Ζέρβα, τον Λεωνίδα Σπαή και τον Ηλία Σταματόπουλο στις 9 Σεπτεμβρίου του 1941. Αποτέλεσε πόλο έλξης φιλελεύθερων, αστών δημοκρατών και αρκετών σοσιαλιστών, εκπροσωπώντας σε γενικές γραμμές τις αντικομμουνιστικές αστικές τάξεις.

Ο προσανατολισμός του ήταν αντιμοναρχικός, αλλά όχι αντιστασιακός. Όμως, οι Βρετανοί τον ήθελαν ως αντίβαρο στον ΕΛΑΣ, η μαζικότητα και η ισχύς του οποίου ήταν για αυτούς πολύ «επικίνδυνες» για το μετακατοχικό μέλλον που προετοιμάζαν. Μετά από έντονη πίεση από τους Βρετανούς, οι οποίοι μάλιστα τον τροφοδοτούσαν με οπλισμό και χρήματα, ο ΕΔΕΣ ανέπτυξε αντιστασιακή δράση από το 1942, κυρίως στην Ήπειρο. Μάλιστα συμμετείχε με τον ΕΛΑΣ στην ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου (25/11/1942).

Ένα όμως χρόνο αργότερα ο ΕΔΕΣ ήρθε σε σύγκρουση με τον ΕΛΑΣ και ο Ζέρβας συνήψε συμφωνία μη επίθεσης με την 22η γερμανική Μεραρχία που διήρκεσε ως το 1944.

Κυβερνήσεις

Μετά το θάνατο του Μεταξά διορίστηκε η Κυβέρνηση Αλέξανδρου Κορυζή (29 Ιανουαρίου 1941 – 18 Απριλίου 1941). Ακολούθησε η Κυβέρνηση Εμμανουήλ Τσουδερού, η οποία δύο μέρες αργότερα μεταφέρθηκε στα Χανιά (μέχρι τις 23 Μαΐου 1941) ενόψει της επέλασης των Γερμανών προς την Αθήνα (27 Απριλίου 1941). Ακολουθώς:

Δοσιλογικές Κυβερνήσεις - συνεργάτες κατοχικών δυνάμεων

30 Απριλίου 1941 – 2 Δεκεμβρίου 1942,
Κυβέρνηση Γεωργίου Τσολάκογλου

2 Δεκεμβρίου 1942 – 7 Απριλίου 1943, Κυβέρνηση
Κωνσταντίνου Λογοθετόπουλου

7 Απριλίου 1943 – 12 Οκτωβρίου 1944,
Κυβέρνηση Ιωάννη Ράλλη

Βασιλικές κυβερνήσεις εξωτερικού* **23 Μαΐου 1941 – 18 Οκτωβρίου 1944**

10 Μαρτίου 1944 – 5 Νοεμβρίου 1944

Κυβέρνηση της Πολιτικής
Επιτροπής Εθνικής
Απελευθέρωσης –
Κυβέρνηση του Βουνού
Αλέξανδρος Σβώλος

***Βασιλικές κυβερνήσεις εξωτερικού, 23 Μαΐου 1941 – 18 Οκτωβρίου 1944**

23 Μαΐου 1941 – 14 Απριλίου 1944, η Κυβέρνηση Τσουδερού αναχώρησε από τα Χανιά προς Αλεξάνδρεια, μετά στο Κέιπ Τάουν και τελικά στο Λονδίνο. Ορισμένα μέλη της Κυβέρνησης έδρευαν στο Κάιρο.

**Ο τραυματικός Απρίλης του 1944 –
Ο ελληνικός στρατός Μ. Ανατολής στα “σύρματα”**

14 Απριλίου 1944 – 26 Απριλίου 1944, Κυβέρνηση Σοφοκλή Βενιζέλου, Έδρα το Κάιρο.

26 Απριλίου 1944 – 24 Μαΐου 1944, Κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου, Έδρα το Κάιρο.

24 Μαΐου 1944 – 18 Οκτωβρίου 1944, Κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου, Έδρα το Κάιρο. Επαναδιορισμός του Γ. Παπανδρέου ως Πρωθυπουργού από τον Βασιλέα Γεώργιο Β΄, προκειμένου να σχηματιστεί κυβέρνηση εθνικής ενώσεως, μετά την υπογραφή του Εθνικού Συμβολαίου στο Συνέδριο του Λιβάνου.

Στις **18 Οκτωβρίου 1944**, μετά την απελευθέρωση της χώρας, η Κυβέρνηση Παπανδρέου επέστρεψε από το εξωτερικό και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα.

“Τα σύρματα” και η Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση στη Μέση Ανατολή

Παράλληλα με τη γέννηση των αντιστασιακών οργανώσεων στην κατεχόμενη Ελλάδα, στους κόλπους του ελληνικού στρατού της Μέσης Ανατολής ιδρύθηκε στις 10 Οκτωβρίου 1941 η Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση – ΑΣΟ (μετέπειτα και ΑΟΝ και ΑΟΑ, «Ν» και «Α» για ναυτικό και Αεροπορία). Με τη συνθηκολόγηση της Ελλάδας, μέρος των ενόπλων δυνάμεών της και σημαντικό μέρος του στόλου διέφυγε συντεταγμένα προς την Αίγυπτο, μετά από απόφασή τους ότι δεν θα παραδοθούν και δεν θα παραδώσουν τα πλοία. Στο στρατό εντάχθηκαν και μεγάλος αριθμός προσφύγων πολέμου.

«... Εκ των κορυφαίων ηγετικών στελεχών ήταν ο Ικαριώτης κομμουνιστής Γιάννης Σαλλάς. Ήταν κρατούμενος του μεταξικού καθεστώτος, όταν το 1936 επιχείρησε να πάει στην Ισπανία για να πολεμήσει στο πλευρό των δημοκρατικών στον ισπανικό εμφύλιο. Δραπέτευσε με την συνθηκολόγηση της Ελλάδας.

... Η Οργάνωση αγκάλιασε κοντά στο 90% των Ελλήνων στρατευμένων, που στήριζαν και την ΠΕΕΑ. Εξέδιδε σε χιλιάδες αντίτυπα την πολυγραφημένη εφημερίδα «Αντιφασίστας», σε συνεργασία με Έλληνες Αιγυπτιώτες. Συμμετείχε επίσης στη διαδήλωση της Πρωτομαγιάς του 1942 στο Τελ Αβίβ...

... Τον Απρίλιο 1944, εκπρόσωποι της Οργάνωσης επισκέφτηκαν στο Κάιρο τον πρωθυπουργό Τσουδερό, για να κάνουν γνωστή την πρόθεσή της να συζητηθούν οι εξελίξεις σε πνεύμα εθνικής ενότητας. Η επίσκεψη αυτή, αλλά κυρίως η μαζικότητα της ΑΣΟ, ανησύχησαν τους προσκείμενους στην αγγλική σφαίρα επιρροής, που το μετέφεραν στους Βρετανούς.

Η στάση των Εγγλέζων, που ήδη είχαν πλάνα για την μεταπολεμική πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα, ήταν να καταπνίξουν οποιαδήποτε κίνηση δεν συμβάδιζε με αυτά. Έτσι επέβαλλαν καθεστώς κλοιού – πολιορκίας γύρω από τους χώρους στρατοπέδευσης των ελληνικών δυνάμεων για να διακοπεί ο ανεφοδιασμός τους και να πιεστούν από την πείνα. Υπήρξε μάλιστα προσωπική παρακολούθηση του Ουίνστον Τσόρτσιλ που όλα αυτά τα έδινε ως κατευθύνσεις με τηλεγράφημά του προς τον Εγγλέζο πρεσβευτή Λήπερ...

... Ακολούθως συνέλαβαν περίπου 20.000 Έλληνες στρατευμένους, επί 30.000 των ελληνικών δυνάμεων της Μ. Ανατολής (υπήρξαν και αρκετοί που πρόλαβαν και διέφυγαν τη σύλληψη) και τους έκλεισαν σε στρατόπεδα αιχμαλώτων, με άθλιες συνθήκες διαβίωσης, όπου δεν έλειψαν και οι βασανισμοί αρκετών εξ αυτών. Στην ιστορία τα στρατόπεδα αυτά, έμειναν με το όνομα «τα σύρματα», ακριβώς επειδή ήταν σε έρημες περιοχές, περιφραγμένες με σύρματα.

Από τη μανία των Εγγλέζων δεν γλίτωσαν ούτε ο Έλληνας ναυτεργάτης - Συνελήφθησαν τα στελέχη της Ομοσπονδίας Ελληνικών Ναυτεργατικών Οργανώσεων (ΟΕΝΟ).

... Στην πραγματικότητα «τα σύρματα» ήταν ο προάγγελος των Δεκεμβριανών του 1944...

(αποσπάσματα από ομότιτλο άρθρο του Νάσου Μπράτσου στο ERTNEWS.GR)

Απελευθέρωση της Αθήνας

12 Οκτωβρίου 1944 η Αθήνα απελευθερώνεται από τους Γερμανούς. Ο λαός γιόρταζε όχι μόνο την Απελευθέρωση, αλλά και την προσδοκία ότι αυτή σηματοδοτούσε την απαρχή για μια νέα Ελλάδα, με πλήρεις ελευθερίες και κοινωνική δικαιοσύνη. Κυρίαρχο αίτημα υπήρξε η παραδειγματική τιμωρία των εγχώριων συνεργατών των ναζί, ένα αίτημα που έμελλε να μείνει ανικανοποίητο.

Ακολούθησαν τα Δεκεμβριανά, η λευκή τρομοκρατία, τα ξερονήσια, ξανά τα βασανιστήρια, ο εμφύλιος, οι εκτελέσεις - εκατόμβες θυμάτων.

Το μεταπολεμικό, εμφυλιακό καθεστώς, αλλά και το μετεμφυλιακό, αγκάλιασε τους προδότες, τους συνεργάτες των Ναζί, τους δωσίλογους, τους ταγματασφαλίτες -γερμανοτσολιάδες, τους εκτελεστές, τους χαφιέδες, τους καταδότες, τους Χίτες, τους μαυραγορίτες. Τους εξόπλισε, τους επιβράβευσε με κρατικά αξιώματα και άλλα προνόμια, και τους έστρεψε εναντίον εκείνων που πολέμησαν τον κατακτητή, τον φασισμό και τον ναζισμό. Αυτό είχε τεράστιες επιπτώσεις και στο αίσθημα δικαίου και, κυρίως, στο ήθος της κοινωνίας.

Και θα γράψει ο Γιάννης Ρίτσος στις
«Γειτονιές του κόσμου»:

*Ήταν όμορφες εκείνες οι μέρες.
Δεν προφτάσαμε να τις χαρούμε.
Βούιζε η πολιτεία.
Βούιζε ο κόσμος.
Βούιζε κι η καρδιά του ανθρώπου
σαν ένα ζήτω ανάμεσα
σε χιλιάδες κόκκινες σημαίες.*

Χρειάστηκε να περάσουν 30 χρόνια για να υπάρξει δημοκρατία, αφού, εν τω μεταξύ, ο λαός υπέστη και την εφταετία της Χούντας, την οποία και πάλι ακολούθησε ατιμωρησία, για να φτάσουμε τα τελευταία χρόνια στη Χρυσή Αυγή και τους επιγόνους της, φασίστες και νεοφασίστες, όπως και στο ΕΛΑΜ στην Κύπρο, και στον εναγκαλισμό τους από την κυβερνώσα δεξιά. Ατιμωρησία δεν υπήρξε μόνο στην Ελλάδα. Υπήρξε και στην Κύπρο για το πραξικόπημα και την προδοσία κατά την εισβολή, και στην Ισπανία, και την Ιταλία και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής για τα φασιστικά καθεστώτα.

Θα κλείσω τη σημερινή παρουσίαση με το ποίημα του Νίκου Γκάτσου «Νυν και αεί», γιατί μιλά για την κάθαρση που δεν επήλθε και ενάντια στην ατιμωρησία, που όχι μόνο εκκολάπτει το αυγό του φιδιού αλλά και εκθρέφει το φίδι.

*Πρωτομαγιά
με το σουγιά χαράξαν το φεγγίτη
και μια βραδιά σαν τα θεριά
σε πήραν απ' το σπίτι.*

*Κι ένα πρωί σε μια γωνιά στην Κοκκινιά
είδα το μπόγια να περνά και το φονιά
γύρευα χρόνια μες στον κόσμο να τον βρω
μα περπατούσε με το χάρο στο πλευρό.*

*Νυν και αεί μες στη ζωή
σε είχα αραξοβόλι
μα μίαν αυγή στη μαύρη γη
σε σώριασε το βόλι.*

*Κι ένα πρωί σε μια γωνιά στην Κοκκινιά
είδα το μπόγιο το ληστή και το φονιά
του 'χανε δέσει στο λαιμό του μια τριχιά
και του πατάγαν το κεφάλι σαν οχιά.*

<https://www.youtube.com/watch?v=JXfQTytTRz4>

Σημείωση 1: Η παρούσα παρουσίαση (όπως και το δεύτερο μέρος της) εντάσσεται σε μια σειρά παρουσιάσεων που οργάνωσε το Καφενείο της Πέμπτης κατά τη διάρκεια του 2024 αφιερωμένες στην ιστορική αλήθεια που επιμελώς επιχειρήθηκε να καλυφθεί από τα κυρίαρχα αφηγήματα που μας καταδυναστεύουν ακόμα, παρουσιάσεις που εκφράζουν την Αριστερά στο σύνολό της γιατί **βγάζουν την αλήθεια από το πηγάδι**.

Σημείωση 2: Οι παρουσιάσεις αυτές (όπως και μια προηγούμενη παρουσίασή μου στο Καφενείο της Πέμπτης, στις 27 Οκτωβρίου 2022, με τίτλο «Από την 4^η Αυγούστου στην 28^η Οκτωβρίου») στηρίχθηκαν σε δεκάδες αναφορές -μια συλλογή δεκαετιών- για τις περισσότερες των οποίων δεν είχα προνοήσει να κρατήσω την προέλευση για να μπορώ να την αναφέρω, ως θα όφειλα. Νιώθω βαθιά ευγνωμοσύνη σε όλους όσους κατέγραψαν την πραγματική ιστορία, και ένα ιδιαίτερο σεβασμό σε εκείνους που τόλμησαν να το κάνουν ακόμα και σε χαλεπούς καιρούς.